

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון א'רנ

ערב שבת קודש פ' נשא, י"א סיון ה'תשע"ח

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', 'חיילי בית דוד' - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חב"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

"חיים" שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וקט"ז שנה להולדתו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכ"ר

לעילוי נשמת

ר' נתנאל ב"ר אפרים ע"ה נסים

נפטר ביום ט"ז סיון ה'תשס"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת דבורה בת אסתר תחיל' נסים

לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת

גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה

*

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים

ר' אפרים וזוגתו מרת מריטה שיחיו נסים

ר' דוד וזוגתו מרת אורה שיחיו בורק

נדפס לעילוי נשמת

ר' אפרים יונה ב"ר אורי אהרן יואל ז"ל זיסק

ולע"נ מרת ח'י רחל בת ר' פנחס זליב ז"ל

ולע"נ ר' מאיר ב"ר צבי הירש ע"ה ולע"נ ר' פנחס זליב ב"ר יצחק ע"ה

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו – לשפע ברכות עד בלי די

טאן און אויספירן דעם רבי'נס שליחות!

לפנינו צילום נדיר ומיוחד (מוקטן) מהגהת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על קטע משיחת יום ב' דחג השבועות ה'שי"ת בענין מילוי השליחות של הרבי (נדפס בשיחות קודש ה'שי"ת (הוצאת תשנ"ח) ע' 77)

פענוח הצילום (התיבות שהוסיף כ"ק אד"ש מה"מ בכתי"ק באו בהדגשה):

אייער האָט מיר געשריבן אין אַ בריוו אַז זינט דער הסתלקות, איז ער זייער צובראָכען און אַמאָל ווען ער איז אַליין וויינט ער.

וואָס האָט ער אָבער אויפגעטאָן מיט זיין וויינען? האָט דאָס דער רבי געמיינט און געבעטן ביי אים וויינען? קרוב לודאי אַז וויינענדיג טוט ער ניט און, סיידן דעם ענין פון מרז"ל כל המוריד דמעות על אדם כשר (ועל אחת כמה וכמה בנידון דידן) הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו³. מען דאַרף טאָן און אויספירן דעם רבי'נס שליחות, און ווי דער רבי זאָגט אין דער שיחה "אויף וואָס וואָרט מען, מען איז דאָך מעכב די גאולה, עס איז שוין ערב שבת נאָך חצות".

במילא איז דורך העדר העבודה איז ער ח"ו מעכב די גאולה, ער איז מעכב דעם אויבערשטן, ער איז מעכב דער רבי'ן און דורך דעם וועלן אידן בלייבן נאָך אַ רגע אין גלות.

הערה 3: שבת קה, ב. ועיי"ש בחדא"ג מהרש"א.

המשך הירומן מעמוד 7:

אח"כ חילק לכמה שהגיעו ברגע האחרון. כשסיים כיסה את הכוס בתחתית, ואחזה ביד ימינו הק', ביד שמאלו הק' אחז את הסידור, והחל לנגן "כי בשמחה" כשהוא מעודד את השירה בידיו הק'. החלוקה הסתיימה בשעה 12:10.

מספר דוקת לאחר-מכן יצא כ"ק אדמו"ר שליטא לקידוש לבנה. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר "שלום עליכם" להרה"ח ר' מאיר הארליג שי', להמזכיר הרב יהודה לייב גרונר שי', ולהרה"ח ר' יהודה מיכאל צירקינד שי'. לבסוף נענע כ"ק אדמו"ר שליט"א את הציציות ג"פ, הכריז "א גוטן וואך, א גוטן חודש" ופנה לחדרו הק', כשהוא מעודד בחזקה את השירה.

הקהל שנכח ב-770 הוסיף לרקוד ולהתוועד שעות ארוכות, בשל הגילויים הנפלאים שזכינו להם ביום זה, שבודאי - ע"פ הרגשת הנוכחים - מהווים הכנה להגילויים של הגאולה האמיתית והשלמה.

ואומר להם הקב"ה בני אל תתיראו

ע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים, דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה • מתחיל מה"נפלאות" שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו") בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם נתקיימו דברי הילקוט שמעוני: "שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם" • מאז עומדים כבר "בשעה שמלך המשיח בא. . ומשמיע להם לישראל ואומר עניים הגיע זמן גאולתכם" • משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תנש"א - מוגה

עשרות שנים) סיימו כל עיני העבודה, וצריכים רק "לצחצח הכפתורים" ולעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו⁴, ועאכו"כ לאחר ריבוי העבודה דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה מאז ועד עתה, כולל ובמיוחד השלימות דארבעים שנה (לאחרי הסתלקותו) ש"קאי איניש אדעת' דרבי⁵, "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁶ - בודאי ובודאי שסיימו גם "לצחצח הכפתורים", ועומדים הכן לקבלת פני משיח צדקנו.

וענין זה מודגש ביותר וביותר בשנה זו -

א. ובכל זה ניתוסף עילוי מיוחד והדגשה מיוחדת בשבת שלאחרי מ"ת, שבת פרשת נשא, בשנה זו:

ובהקדים המדובר כמ"פ שע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים (נוסף על ההודעה הכללית בזמן הגמרא ש"כלו כל הקיצין¹), דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - בקשר ובשייכות להכרזתו הידועה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"² - שבימיו (לפני

(3) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(4) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

(5) ע"ז ה, רע"ב.

(6) תבוא כט, ג.

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) "קול קורא" בהקריאה והקדושה דשנת תש"א-ג (אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך). ועוד.

שנת ה'תנשא"א, שסימנה מרומז בפסוק⁷ **"תנשא מלכותו"** (דקאי על דוד ושלמה⁸, שמלך המשיח הוא מזרעם⁹) בכל העולם כולו, והר"ת שלה "הי' תהי' שנת **אראנו נפלאות**", "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰ – מתחיל מה"נפלאות" שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו") בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם **נתקיימו** דברי הילקוט שמעוני¹¹: "שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם. הגיע זמן גאולתכם", ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה) עומדים כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("הנה זה בא"). . ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

ובפרט בעמדנו בזמן מ"ת וימי התשלומין שלו, כדאיתא בספרים¹² בהרמז במאור¹³ "הכל מודים בעצרת **דבעינו** נמי לכם", ש"עצרת. . הוא זמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה. . דבעינו לשון אם תבעינו בעו, והוא לשון תפלה ובקשה, **נמי לכם** גימטריא¹⁴ **קץ**, היינו, שאז זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה", "קץ הימים" וקץ הימין¹⁵, ובעמדנו בשבת **שלאחרי** ה"קץ" דעצרת, שבת פרשת נשא, "נשא" (ר"ת שנת

(7) בלק כד, ז.

(8) פרש"י עה"פ.

(9) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד הי"ב. אגרת תימן.

(10) מיכה ז, טו.

(11) ישע"י רמז תצט.

(12) ספר מאמר מרדכי עמ"ס פסחים להרה"צ כו' הר"ר מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס).

(13) פסחים סח, ב.

(14) א' מאופני הלימוד בתורה, כפי שמצינו בדין נזירות **שברשתנו** ש"סתם נזירות ל' יום. . אמר קרא קדוש יהי, יהי **בגימטריא** תלתין הו"ו" (נזיר ה, א).

(15) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. ושי".

אראנו נפלאות) שב"תנשא" – ה"ז הזמן הכי מוכשר להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" – לא רק בלשון עתיד אלא בלשון הווה, ועד שברגע שלאח"ז נעשה כבר בלשון עבר, כיון ש"הנה זה בא", וכבר בא.

[והדגשה יתירה בענין זה – בעריכת התוועדות¹⁶ מיוחדת (שלא ע"ד הרגיל) דכו"כ מישראל בזמן "דעוא דרעיון", השייך ביותר לגאולה האמיתית והשלימה¹⁷ (כנ"ל סי"ב¹⁷), ובאופן של סעודה ממש, וברכת המזון¹⁸ (אפילו על אכילה שאין בה שיעור שביעה¹⁹)

(16) כידוע ה"פתקא אשר משמי שמיא נחיתא" בגודל מעלתה של התוועדות חסידיית, שבכחה לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל שרם של ישראל (אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"ג ע' תיג).

(17) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים (המזמור דשנה זו), שסיימו וחותרו "זיהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו" (שתוכנו השראת השכינה במשכן, ועד לתכלית השלימות שבזה בביהמ"ק השלישי - ש"נועם" הו"ע התענוג (רעוא דרעיון), שאין למעלה ממנו, ונמשך וחודר עד למטה ב"מעשה ידינו".

[17*] **הערת המו"ל**: בסה"ש תנשא"א ח"ב ע' 4-593

(18) לאחרי הקדמת ניגוני רבותינו נשיאינו (נשיאי תורת החסידות שעל ידי הפצתה חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא) – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח-צדק*, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו** – תשעה*** ניגונים שבהם מסיימים קץ הגלות, ובאים לניגון העשירי, שירה העשירית דמלך המשיח.

(19) שעו"נ בברכת כהנים **שבפרשתנו** (ו, כו) "ישא ה' פניו אליך", "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" (ברכות כ, ב. וראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך).

(* שבי' שמותיו - "צמח" ו"צדק" (בגימטריא מנחם מענדל) הם שמותיו של המלך המשיח.

(** שבי' שמותיו - "יוסף" ו"יצחק" - קשורים עם הגאולה. (***) ששת הניגונים של נשיאי חב"ד, מאדמו"ר הזקן עד אדמו"ר מהורי"צ, וניגון שלש תנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן) שנחשב לגי' ניגונים (המו"ל).

ישנו החלק ביישום ההסכמים שבו מאבדים את הריבונות, כי הדבר עובר ונמצא עתה ברשותו של הצד שכנגד, וזהו כאשר מוסרים **שטח**, ובמיוחד כאשר מוסרים שטח שעל הגבול, כמדובר ריבוי פעמים הפס"ד בשו"ע... שזהו מזוית הראי' של ההלכה, ובנוסף לזה. . צריך לשאול את המומחה לעניני פיקוח נפש,

ועוד נוסף לזה המדובר פה, שבדרך הטבע, אין בידו לחזור מזה, שמסרו את החלק הכי גדול ממדבר סיני,

מסרו את אבו-רודס, שמשם באו מקורות הנפט עבור היישוב, שהדין בתורה הוא ש"אין סומכים על הנס", וע"פ דרכי הטבע צריך יהודי, וצריכים בקיבוץ של יהודים, להשתדל לדאוג לכל הצטרפויותיהם באופן ד"בכל מלאכתך אשר תעשה"... ועאכו"כ שלא צריך להרוס ולהחריב את מה ש"ברכך ה' אלקיך", הקב"ה נתן לו זה, ולאחמ"כ בא פב"פ וצוה – וכן עשו בפועל – למסור את זה בחזרה!

זהו דבר אשר בדרך הטבע אי-אפשר למשוך חזרה, זה לא "נייר" בלבד אשר למחרתו יתחרט מזה, אלא כבר נמצאים שם אלו שלא נותנים לגשת ומשתמשים בשטח זה ומקורות אלו לתכליתם ולמטרתם ולכוונתם הם.

אשר מכ"ז מובן שמה שקוראים לזה בשם "הסכם השלום" – הוא לא ענין של "שלום", אלא זהו "הסכם הנסיגה"! מיום ליום **נסוגים** אחור!

(קטעים משיחת מוצאי ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון ה'תשל"ט - בלתי מוגה)

מוקדש

לזכות האשה **רייזל פרומא** בת חי' רחל שתחי'

ולזכות הרה"ת **יוסף יצחק** בן רייזל פרומא וזוגתו **חיה מושקא** בת מרים שיחיו

ובנותיהם **רחל** בת חיה מושקא ו**לאה** שרה בת חיה מושקא שיחיו

ולזכות הנא **לאה** בת חי' רחל, **עדינה** בת חי' רחל, **מרים** בת חי' רחל, ו**יצבי** בן חי' רחל שיחיו

הוא יותר חלש.

בנידון דידן:

העובדה היא, שצד אחד (המצרים) קיבל הכל, והצד השני (היהודים) לא קיבל כלום! העובדה היא, שבמשך השנתיים שעברו מתחלת המשא-ומתן, צד אחד לא הפסיק מלקבל, ומזמן לזמן נתנו "עוד קצת" ו"עוד קצת", והצד השני קיבל רק הבטחות בדיבור.

[. . .] וישנם בזה שלשה שלבים: א) השלב של עולם הדיבור, ב) השלב במעשה שאפשר לבטלו יותר מאוחר, ג) השלב במעשה שממנו אי-אפשר להתחרט.

ובכל שלבים אלו רואים שצד אחד מקבל הכל, והצד השני אינו מקבל כלום.

ובפרטיות יותר:

א) בענין השלום שביבור:

רואים בפועל (לא רק שאפשר לשער זאת מצד השקפת העולם, ע"פ "חקירה", אלא רואים בפועל) שצד אחד (המצרים) מתנהג באופן ד"אומר ואינו עושה", "גוזר ואינו מקיים", וכל הפרטים הכרוכים בזה שאין כאן המקום למנותם. ומזה מובן איך הוא מתנהג בדברים שלא היתה בהם לא "אמירה" ולא "גזירה".

אפי' בהבטחות שביבור ג"כ לא ה' באופן ד"הולך ומוסיף", אלא ההיפך מזה – "הולך ופוחת", אפי' בהבטחות התחילו (המצרים) לקמץ מה שיותר [זהו דבר הגלוי לכל, וכבר אינו סוד].

במה מתבטא ההסכם בדיבור (שבא לאחרי כל סיבוב של המו"מ), שחתמו על נייר, שמעצם ה"חתימה" כבר יודעים על ה"תוקף", "תוכן" ו"נצחיות" (ערך) ההסכם. וההוכחה על זה היא מה"ניירות" גופא: כאשר משוים הנייר הראשון עם האחרון, ועם הנייר שיווצר מחר או מחרתיים או מחר לאחר זמן – רואים שאין כל ממשות בהתחייבויות (הן שהוא חתום ע"י אחד והן ע"י כמה), כי אין מסמך אחד דומה להשני, זהו הצד השווה שבכולם – שתמיד נמצא בהם שינויים.

וכל זה למרות שכבר חתמו, ובמעמד עדים, ולאחמ"כ התנשקו, ואח"כ ערכו "באנקעט", שמחה מפוארת, עד ש"ותבקע הארץ לקולם" ... ועכ"ז לא מתביישים בזה: אותו החותם, אותם התנאים ואותם נימוקים, ולמרות כל זה משנים פרט מסויים, משנים כלל, משנים כמה פרטים, משנים כמה דברים כלליים ...

ב) המעשה שאפשר לבטלו יותר מאוחר:

כשנפול לצד השני רעיון, ולמחרת בבוקר (או באותו יום בשעה מאוחרת יותר) הוא יכול לבטל את המעשה שנעשה.

ואפי' מעשה זה שהצד שכנגד לכאורה עשה, והוא – מה שלשעה קלה פונה הצבא ממקום פלוני, או שהכסף פונה למקום פלוני – כבר ראו בעבר, שאח"כ, כשעלתה לו מחשבה אחרת, ובעיקר "תקוה" אחרת (או ליתר דיוק: איבד את תקותו), שיותר לא יכולים לקבל בדרך אחרת – אזי ביטלו את המעשה.

ואח"כ ישנו חלק המעשה שממנו אי-אפשר לחזור:

על "כוס של ברכה"²⁰, שקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפי שמצינו בגמרא²¹ בנוגע לכוס של ברכה בסיום הסעודה דלעתיד לבוא²²: "נותנין²³ לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר²⁴ כוס ישועות אשר ובשם ה' אקרא", "כסא²⁵ דדוד לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק, שנאמר²⁶ כוסי רוי', בגימטריא הכי הוי"²⁷].

ב. והמעשה הוא העיקר²⁸:

(20) להעיר ש"יש אומרים שברהמ"ז טעונה כוס אפילו ביחיד" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפב), ועאכו"כ בשלשה שמזמנים יחד, ועאכו"כ בעשרה (ומעשרה ולמעלה אפילו אלף או ריבוא) שמזכירים השם ("נברך אלקינו") בברכת הזימון (שם סקצ"ב ס"ג).

(21) ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ח"ב קצ"ג, רע"א) "אע"ג דנשים וקטנים פטורין מן המצוות בכוס דברכה הכל חייבין, ובלבד דידעון למאן מברכין, ודא היא ונהרו אליו כל הגוים" - כמ"ש לפני"ז (קפט, סע"ב) שהפסוק (ישעי' ב, ב) "והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים" קאי על כוס של ברכה (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב ע' קלו ואילך).

(22) ומעין ודוגמא לזה בזמן הזה - סעודה שלישית דשבת (ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך).

(23) פסחים קיט, ב.

(24) תהלים קטז, יג.

(25) יומא עו, א.

(26) תהלים כג, ה.

(27) ובהמשך לזה (לאחרי תפלת ערבית, הבדלה וחלוקת כוס של ברכה) - קידוש לבנה, "שהם עתידים להתחדש כמותה" (סנהדרין מב, א) בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא; וסעודת מלוה מלכה - "סעודתא דדוד מלכא משיחא" (סידור האריז"ל במקומו. ועוד).

(28) אבות פ"א מ"ז (בגימט' טוב) - שלומדים בשבת זה.

(* "אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס ככל ביחיד, ונכון מנהג זה ע"ד הקבלה" (שם).

(** "אולי י"ל אותיות "קץ" - באחרית הימים".

כיון שיום השבת שלאחרי זמן מתן תורה, פרשת נשא, דשנת אראנו נפלאות, הוא הזמן הכי מוכשר ומסוגל להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" – מובן שההוראה למעשה בפועל שהזמן גרמא היא בהכנה (מעין ודוגמא ומביאה בפועל ממש) לקיום היעוד "תורה חדשה מאתי תצא".

ובפשטות – התחדשות והוספה בלימוד התורה מתוך חיות ותענוג עד שמחדש חידושים בתורה, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת, "העמידו תלמידים הרבה", כידוע ש"כל איש ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל חדש בתורה, הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי בחי' שורש נשמתו, ומחוייב בדבר²⁹, כולל ובמיוחד – התחדשות והוספה בלימוד והפצת פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, מעין ודוגמא ו"טעימה" מתורתו של משיח ("טועמי' חיים זכו"³⁰), שלכן עי"ז מזרזים וממהרים ופועלים ביאת דוד מלכא משיחא³¹.

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א יקבל על עצמו שנוסף על אמירת פרקי אבות ("מילי דחסידותא"³²) בכל שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל חד לפום שיעורא דילי'.

ויה"ר שמהדיבור וקבלת החלטה טובה בהנ"ל נבוא תיכף ומיד להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

ו"משה (ש"קיבל תורה מסיני") ואהרן (שידליק המנורה בבית המקדש) עמהם", והבעש"ט וכל רבותינו נשיאינו עד לכ"ק מו"ח

(29) תניא אגה"ק סכ"ז (קמה, א).

(30) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(31) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו.

(32) ראה ב"ק ל, א.

אדמו"ר עמהם³³, ביחד עם כל צדיקי ונשיאי ישראל וכל בני ישראל ("ועמך כולם צדיקים") בדורות שלפני-זה, ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"³⁴, ביחד עם כל בני ישראל שבדורנו זה, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים,

וכולם יחדיו שומעים ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא", בארצנו הקדושה, בירושלים

(33) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, ע"ב.

(34) ישע"י כו, יט.

עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים – "מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים"³⁵.

ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד, "מיד" ר"ת משה ישראל (הבעש"ט, שכשיפוצו מעינותיו חוצה קא אתי מר) דוד מלכא משיחא, וכפשוטו ממש, באופן של ממשות, למטה מעשרה טפחים, ממש ממש.

(35) סיום וחותם פרשתנו.

בקשר עם התוועדות מיוחדת ומפתיעה זו של כ"ק אד"ש מה"מ בש"פ נשא ה'תנש"א בשעת רעוא דרעוין, הבאנו קטעים מגליון "בית חיינו" מס' 90

בשעה 8:10 לערך (מס' דקות לפני השקיעה) הופיע, לפתע, כ"ק אדמו"ר שליט"א בפתח ביהמ"ד הגדול למטה, כשהוא אוחז ביד ימינו את סידורו וביד שמאלו ספל מים ומגבת, וצעד לעבר מזרח ביהכנ"ס. פני כ"ק אדמו"ר שליט"א היו רציניות ביותר.

מעט הבחורים שהיו באותה עת בביהמ"ד התאוששו במהרה מהתדהמה הראשונית, ומיהרו לצעוד בעקבות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

כשהגיע כ"ק אדמו"ר שליט"א סמוך לארון הקודש, הניח את הספל על הבימה, וביקש קערה לנטילת-ידיים. הקערה הובאה מיד, והרבי שליט"א נטל את ידיו והתיישב על כסאו (שהובא בינתיים).

בינתיים הוזעק המזכיר הריב"ק שי, והוא הגיע מיד כשבידו חלה שהביא עמו מהקומה העליונה. לאחר-מכן אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א למזכיר הריב"ק שי שברצונו לעלות אל בימתו, כדי שהקהל יוכל לשמוע ולראות. הרבי שליט"א עלה לבימה, התיישב סמוך למדרגות כשפניו לכיוון צפון-מערב, לעבר הקהל, כשהוא מניח את סידורו על פינת מעקה המדרגות.

הקהל שהיה במקום כלל את התמימים ואנ"ש שהיו באותה עת בביהמ"ד הגדול והקטן ובאזור הסמוך ל-770 - כ-100 איש. הקהל מילא בעיקר את המקום שלפני ארון הקודש, לצפון הבימה, וכן את הבימה עצמה - במרחק מה ממקום ישיבת כ"ק אד"ש. ניתן היה למשש את הציפייה הדרוכה שאחזה בקהל לקראת העומד להתרחש אחרי כניסתו של הרבי שליט"א בצורה כה פתאומית.

כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לנגן "בני היכלא", ואף שר בעצמו עם הציבור מתוך סידור הק'. כשהפסיקו את הנגינה שאל הרבי שליט"א את המזכיר הריב"ק שי אם סיים הקהל את כל הנגינה, המזכיר ענה שלא, והרבי סימן שיסיימו את הנגינה.

לאחר-מכן פתח כ"ק אדמו"ר שליט"א באמירת שיחה, שארכה כחצי שעה. בתוך השיחה הורה הרבי שליט"א "לנגן את ניגוני רבותינו נשיאינו (ופירט את שמות כל הנשיאים) עד נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעד אז כבר נצא ודאי מן הגלות" (ראה לעיל בהשיחה).

במשך השיחה התפשטה השמועה בשכונה, ומאות אנשים הגיעו מכל הכיוונים ל-770. מרגע לרגע הלך והתמלא ביהכנ"ס במהירות עצומה, כשכאו"א מנסה להתקרב ככל יכולתו ל"מזרח", לזכות לראות ולשמוע ככל האפשר. במהירות נוצרו "פירמידות" מכל הכיוונים, והלחץ היה עצום...

השלום צריך להיות גם עבור הצד השני

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

כמדובר כמה פעמים, הבחינה לכל דבר היא ה"בכ"ן והמעשה שבדבר – וכפי שכל אחד מודה, עד שאפילו העולם מלשון העלם והסתר גם מודה, שהבחינה על רפואה (אם היא רפואה נכונה, או שחס-ושלום היא לא רפואה אלא להיפך) – היא, כשרואים את התוצאות בפועל: שזה שהוזקק לרפואה – הבריא,

ועל-דרך-זה בשאר ענינים, עד לרפואות הנפש – אשר זו (רפואת הנפש) היא התועלת והבחינה של 'מוסר' ו'חסידות', כפי שהסבירו רבותינו נשיאינו – שה"בכ"ן היא הבחינה אם הוא אכן למד – והאם זה לימד אותו – כדבעי, שה"בכ"ן היינו שהוא בירר את מידותיו הטבעיים, או שעכ"פ הולך הוא בכיוון זה וגם כבר נראה במעשה בפועל.

בחינה זו היא גם בענין ה"שלום" [כמדובר לעיל (בהתוועדות) בענין 'ונתתי שלום בארץ' הנאמר בתורה, שעתה מדברים על ענין ה"שלום" גם ה"דרשות הרבים" שמחוץ לרשות התורה], שצריך להסתכל על פעולת ה"שלום" במעשה בפועל.

שישנם כאלו, שרחמנא ליצלן "מהם ומהמונם", שעורכים "שמחות" וחוגגים את כל הענינים שנעשו ע"פ ההסכם שקראו לו שם בעלמא דשיקרא – "הסכם השלום", וגם משתדלים שכל אלו שמסביב יחגגו, ואת אלו שלא רוצים להיות בשמחה מזה – **מכריחים** אותם [ע"ז שהם מקבלים כסף מהם, ותלויים המה ביחסם להם] שגם הם יחגגו,

בשעה שהמציאות היא כזו, שלולא דמסתפינא, ולולא זאת שעתה היא שעת חדותא, מוצאי שבת קדש בסעודתא דדוד מלכא משיחא – הנה, היו צריכים לגזור תענית על כל העולם כולו על ענין זה שקוראים לו "הסכם של שלום", ושהמציאות האמיתית היא שהוא לגמרי ההיפך מזה!

ולא מדובר פה על הענינים כפי שהם קשורים בענינים ש"למעלה מעשרה טפחים" – דברים רוחניים; אלא על המציאות כפי שהיא "למטה מעשרה טפחים" – במעשה, שהוא העיקר! וכדלקמן.

[. . .] כאשר מפרשים הענין ד"שלום" כפשוטו, הפירוש הוא שישנם שני צדדים.

אמנם, לא מוכרח ששני הצדדים יהיו שוים אחד לשני, יתכן שהאחד יה' יותר חזק והשני יותר חלש, הן מבחינה איכותית והן מבחינה כמותית.

אבל איך שיהי, הרי כשעושים "שלום", העיקר הנכלל בזה הוא שאין זה שלום עבור צד אחד בלבד משני הצדדים – שהוא מקבל את כל היתרונות, אלא השלום צריך להיות גם עבור הצד השני – שגם הוא מקבל משהו, אלא שזה יכול להיות פחות מהצד הראשון כי

שהיו בבית ראשון²⁴, ובאופן נעלה יותר,

כיון שהגאולה באה "כהרף עין"²⁵, ויותר מהר – "וארו עם עני שמיא"²⁶,

ובפשטות – למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב.

(תרגום חפשי משיחת יוס' ב' דזג השבועות ה'תשמ"ו - בלתי מוגה)

(24) יומא כא, ב. ירושלמי תענית פ"ב ה"א. (26) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.
(25) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. מכילתא שם, מב.

היתה יולדת בצער תלד בריוח

ונקתה ונזרעה זרע: אם היתה יולדת בצער תלד בריוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים (פרש"י פרשתנו ה, כח).

כאשר הקב"ה רואה שאצל יהודי "נכנס בו רוח שטות"¹ והוא מתנהג שלא כדבעי – אזי מצד **גודל אהבתו** לבני ישראל, הולך הקב"ה ונלחם בעצמו ("איש מלחמה"²) עם הדבר רע בכדי לבטל את הרע!

כמבואר בסעיף כ"ב באגה"ק המשל של "מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו **מרוב אהבתו**".

וסוף-סוף הקב"ה משיג זאת, ו"בודאי סופו לעשות תשובה כו' כי לא ידח ממנו נדח"³, ולא רק שמתבטל הענין בלתי רצוי, אלא אדרבה: נפעל עליו – "ונקתה ונזרעה זרע", כפרש"י: "אם היתה יולדת בצער תלד בריוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים",

שבמקום שחרות (חושך) הגלות ("יולדת שחורים"), כדברי חז"ל⁴ "אחשוורוש . . . שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה" – זה הופך להיות "יולדת לבנים", ובמקום הצער של חבלי משיח (חבלי לידה, "יולדת בצער") – נהי' "יולדת **בריוח**",

במכ"ש ממה שהי' עוד בגלות מצרים – שעוד בהיותם בגלות מצרים ובבית מצרי אזי "לכל בני ישראל הי' אור במושבותם"⁵, האור הלך יחד איתם (כמבואר במדחז"ל⁶), עאכו"כ בגלות זה האחרון, כשכבר "כלו כל הקיצין"⁷ ומסתובבים בגלות ואין מה לעשות (כיון ש"כלו כל הקיצין"...) .

עד שישנם המשכנעים את עצמם, שטוב להם בגלות וזהו המקום שלהם, רחמנא ליצלן. יש לדעת – שלא יכול להיות טוב בגלות, כיון שמקומו האמיתי של בן הוא – סמוך על שולחן אביו, ועוד יותר – באופן שיש לו "סעודת שלמה בשעתו"⁸, וכפי שהי' עוד לפני"ז (בגלות מצרים) – "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם", עאכו"כ עכשיו כשכבר "כלו כל הקיצין", שכל רגע נוסף לאחרי ש"כלו" שוה ליותר משעה לפני ש"כלו", כמובן בפשטות. (תרגום חפשי משיחת ש"פ נשא ה'תשמ"ו - בלתי מוגה)

(1) סוטה ג, א. וראה פרש"י פרשתנו ה, יב.
(2) בשלח טו, ג.
(3) ע"פ ש"ב יד, יד. וראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד פרש"י שם, כב.
(4) סנהדרין צז, ב.
(5) בא י, כג.
(6) ראה תנחומא וארא יד (בסופו). בא ג. ועוד. וראה
(7) סנהדרין צז, ב.
(8) משנה בבא מציעא רפ"ז.
(9) תניא ספ"ט.
(10) אסת"ר רפ"א. ועוד.

אחרי השיחה החלו לנגן את ניגוני רבותינו נשיאינו. **כ"ק אדמו"ר שליט"א הצטרף לשירה בעצמו בכל הניגונים, כשפניו רציניות ביותר, בצורה שאין לתאר כלל.**

ניגונו: "ג' תנועות" להבעש"ט, המגיד ממעזיטש ואדה"ז נ"ע (בניגון זה עודד כ"ק אדמו"ר שליט"א בחזקה לכל עבר); "א-לי אתה" לאדה"ז נ"ע; ה"קאפעליע" לאדמו"ר האמצעי נ"ע; "ימין ה' רוממה" לאדמו"ר הצמח-צדק נ"ע (בניגון זה עודד כ"ק אדמו"ר שליט"א את השירה); "לכתחילה אריבער" לאדמו"ר מהר"ש נ"ע (ניגון זה התחיל הרה"ח ר' שלמה קונין שי' וכ"ק אדמו"ר שליט"א חיך אליו. במשך שירת הניגון היו פני כ"ק אדמו"ר שליט"א רציניות יותר מבשאר הניגונים, והוא סימן בתנועות עזות בראשו לחזור על הבא הידועה 10 פעמים); "ניגון הכנה" לאדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע; "הבינוני" לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע; ו"הוא אלקינו" לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

לאחר-מכן פתח הרבי שליט"א באמירת השיחה השניה, שנמשכה כ-40 דקות. בסיומה החל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את ניגון ההקפות לאביו זצ"ל.

לאחר-מכן אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א את השיחה השלישית, שנמשכה כ-10 דקות. מספר פעמים, בין השיחות, סימן כ"ק אדמו"ר שליט"א לקהל לרדת מעל השולחנות וה"פירמידות" המאולתרות.

אחרי השיחה השלישית, טבל כ"ק אד"ש חתיכת חלה ג"פ במלח, טעם ממנה, ולגם מעט מים. לקראת ברהמ"ז, כבר היה ביהמ"ד מלא מפה אל פה; הלחץ היה עצום, והיה קשה מאוד לשמוע. הרבי שליט"א סימן בידו הק' להפסיק להדחק, והורה שכל או"א יעמוד במקומו לקראת ברכת-המזון ותפילת ערבית; והורה להמזכיר **הריל"ג** שי' שגבאי ביהכנ"ס ישמרו על הסדר.

לאחר-מכן שאל הרבי שליט"א את המזכיר אם ישנם עשרה שנטלו ידיים. הלה ענה בחיוב, וכ"ק אדמו"ר שליט"א נטל את ידיו ל"מים אחרונים" וזימן על הכוס בעשרה.

הרבי שליט"א הגביה את קולו (בנוסף לקטעים בהם הוא נוהג כן תמיד) גם במלים "לעולם אל יחסרנו", והמשיך מיד בקול "הרחמן" וכו' ההתעודות המיוחדת הסתיימה בשעה 10:15.

לאחר ההתעודות התקיימה תפילת ערבית, כשכ"ק אד"ש עומד במקומו הרגיל על הבימה. אחרי התפילה חזר למקום בו בירך ברכת-המזון, והבדיל על הכוס. אחרי ההבדלה הריח כ"ק אדמו"ר שליט"א מנר ההבדלה שבצלחת היין, טבל את שתי אבעותיו (אצבעות הזרת) ביין, והעביר אותן מעל קצות עיניו הק' כשהוא אומר את הנוסח "מצות ה' ברה" וכו'.

בתחילה חשבו שכ"ק אדמו"ר שליט"א יחלק "כוס של ברכה" במקום ההבדלה, אך כ"ק אדמו"ר שליט"א סימן שהחלוקה תהיה למטה, במקום בו מתקיימות חלוקות הדולרים שבסיום התפילות. החלוקה החלה בשעה 10:30 לערך.

לכו"כ מהמקבלים חיך כ"ק אדמו"ר שליט"א חיך רחב, ולהרה"ח ר' גרשון בער **יעקבסאהן** שי' אף מזג פעם נוספת.

באמצע החלוקה עבר הרה"ח ר' שלמה קונין שי', ששר "דידן נצח". כ"ק אדמו"ר שליט"א עודד לעברו את השירה בחזקה, ומאז עודד את השירה בחזקה ולכל עבר, כמעט בכל ניגון. במיוחד כשעברו ילדים עודד לעברם כ"ק אדמו"ר שליט"א את השירה בחזקה.

כך התנהלה החלוקה בשמחה רבה, והמחזה היה מיוחד מאוד. בסיום החלוקה התיישב כ"ק אד"ש לומר ברכה אחרונה, ולאחר-מכן נעמד לאמירת "ויתן לך".

המשך הדיבור בסוף עמוד 14

מה עושים בגלות!?

הנחה: "ועד הנחות התמימים". תרגום: מערכת "יחי המלך"

א. מבואר בחסידות¹ על-הפסוק² "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" – שמושה רבינו הי' עניו במיוחד בפני הדור דעקבתא דמשיחא, בראותו את הנסיונות שהם יעברו!

– שהרי מה כבר תופס מקום הענין ד"דבר ה' אל משה פנים אל פנים³ ושמיעת קול ה' ד"אנכי ה' אלקיך"⁴ – לגבי יהודי שמתהלך כאן ומתגולל ("וואלגערט זיך") בגלות בעקבתא דמשיחא, ועובר ענינים שאין הדעת סובלתן כלל; לא סתם אין הדעת סובלתן, אלא אין הדעת סובלתן כלל – שמחזיקים את בנו יחידו של הקב"ה כבר 1900 שנה בגלות, ובאיזו גלות – שבה בני ישראל הם עבדים לעבדים!...

אפילו כאשר נותנים ליהודי בגלות בני חיי ומזוני רויחי – במה זה נחשב לגבי "סעודת שלמה בשעתו" שמגיע לכל יהודי בכל יום, כפי שהתורה פוסקת⁵ בנוגע לפועלים מישראל ש"אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן" [ומכך מובן שמדברים אודות גשמיות הענינים כפשוטם], והדיוק בזה: לא סתם "כסעודת שלמה", שאז עלולים לחשוב אשר הכוונה היא לזמן ששלמה הי' "הדיוט"⁶ והתגלגל, או אפי' לאחרי שחזר – ש(לדיעה אחת⁶) לא חזר למלכותו כעין מלכות ראשונה⁷ – אלא "כסעודת שלמה בשעתו"⁸, היינו "בעת מלכותו" כאשר הי' במלכותו בכל ה"שטורעם", וישב שלמה על כסא ה"⁹.

אלא שבנוגע לבעל-הבית בשר ודם, חל החיוב אמנם רק על מזונו של הפועל ולא על לבושו וביתו, משא"כ הקב"ה, כיון שמדובר על בני ישראל – מובן במכל-שכן וקל-וחומר מבעל-הבית בשר ודם – שעליו לתת להם את כל הענינים בתכלית השלימות ובתכלית העונג, והקב"ה אכן נותן לבני ישראל מזונות, לבושים, בתים, כרם, שדה ואשה כשרה [כל שלשת הענינים המדוברים לעיל¹⁰].

ואעפ"כ רואים שהגלות נמשכת ("ציט זיך") למעלה מ-1900 שנה!

ואין פוצה פה ומצפצף!

ב. אמנם מפעם לפעם יוצאים בצעקה ושירה וקוראים פרק תהילים – אך במה נחשב הוא לגבי מה שבני ישראל מתגוללים ("דרייען זיך") יותר מ-1900 שנה בגלות, הם ובניהם

(1) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. סה"מ קונטרסים
ח"א נג, ב. סה"מ תרפ"ד ס"ע ב ואילך. תש"ב ע' 13.
תש"ט ע' 4. ה"ש"ת ריש ע' 237. ועוד.
(2) בהעלותך יב, ג.
(3) תשא לג, יא.
(4) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
(5) משנה ב"מ רפ"ז.
(6) גיטין סח, סע"ב. מגילה יא, ריש ע"ב. סנהדרין כ, סע"ב.
(7) פרש"י והגהות מהרש"ל גיטין שם.
(8) ראה גם ב"מ שם (בגמ') פו, ב.: למימרא דסענדתא דמ"מ כו".
(9) דה"א כט, כג.
(10) שיחת אור לערב חה"ש – סה"ש תשמ"ז ח"ג ע' 682 ואילך. וראה שם ע' 727 ואילך.

ובנותיהם, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו"¹¹ – כל עם ישראל, יחד עם שכינתא בגלות¹², עם מלאכי השרת וכו', וכתוצאה מכך נמצאים בגלות בני ישראל שבמשך כל הדורות הקודמים – כי מובן ופשוט שאבא, סבא או אבי זקנו, אפילו אם נמצא במקום הכי טוב, לא יערב לו ("קען אים ניט איינגיין") כאשר רואה את בנו – יהודי, עאכו"כ בן יחיד – נמצא במצב של גלות כבר כמעט 2000 שנה!

וא"כ, במה נחשב כל מה שעשו עד עכשיו?!

ובפרט שכבר "כלו כל הקיצין"¹³ – ואם-כן, מה עושים בגלות?! הרי זה דבר מופרך לגמרי!

אמנם מקבלים זאת בקבלת עול, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁴: "לא מרצונו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב כו' אבינו מלכנו ית' הגלנו כו" – אבל נשאלת השאלה: כיצד יכול לערוב ליהודי ("ווי קען איינגיין") הבני חיי ומזוני רויחי בפשטות וברוחניות – כשנמצאים בגלות, ו"אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו יודע עד מה"¹⁵, ו"גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך כו' בבית הגדול והקדוש כו" (כפי שאומרים בתפלת מוסף¹⁶); הרי נמצאים במקום מסויים (בגלות), ולא בד' אמות של קדש הקדשים – וכיצד יערבו לו כל הענינים?!

ויתירה מזו: בתפלת מוסף דיו"ט אומרים: "אין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך כו", ומסבירים – "מפני היד שנשתלחה במקדשך", כפי שהתפללו היום בתפלת מוסף לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה

[שהרי בשעת התפלה צריכה להיות הכוונה ד"דע לפני מי אתה עומד"¹⁷, עד שבכמה בתי כנסיות זה כתוב על "עמוד התפלה", ובמקומות שלא הרי זה בגלל שלא זקוקים לכתוב זאת כי זו הכוונה הפשוטה, הכללית והעיקרית בעבודת התפלה בכלל (לאו דוקא בביהכ"ס), וללא כוונה זו התפלה אינה תפלה¹⁸; בנוגע לכוונה הפרטית שבתפלה – פירוש המלות – ישנם חילוקים בין הפסוק הראשון דקריאת שמע¹⁹ והברכה הראשונה דשמו"ע²⁰ לגבי שאר התפלות, ובכלל בזמן הזה בין כך לא מכוונים את פירוש המלות בשלימות²¹; אבל בנוגע לכוונה הכללית של "דע לפני מי אתה עומד" – הרי היא לעיכובא בכל התפלות²²]

- וא"כ, נשאלת השאלה: כיצד יכול השו"ע²³ לתבוע מיהודי לעבוד את עבודתו בשמחה ובטוב לבב, בה בשעה שאומר בתפלתו "אין אנו יכולים גו' מפני היד שנשתלחה במקדשך"?!
ג. ויה"ר שלא יצטרכו לדבר עוד על ענינים אלו, כי מיד כשיתחילו לדבר – יראו ליהודי, שהנה נמצא קדש הקדשים והארון עם שני לוחות הברית, היות ויחזרו כל החמשה דברים

(11) ל' הכתוב בא י, ט.
(12) ראה מגילה כט, א. זח"א קכ, ב. ח"ג ד, ב. ועוד.
(13) סנהדרין צז, ב.
(14) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קצו. סה"מ קונטרסים ח"א קע"ה, ב ואילך. לקו"ד ח"ד תרצא, ב ואילך.
(15) תהלים עד, ט.
(16) דיוס טוב.
(17) ראה ברכות כח, ב.
(18) ראה חידושי הגר"ח לרמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"טו. לקו"ש ח"ב ע' 117-118 ובהע' 36 שם. סה"ש תשמ"ו ח"ב ע' 937 ואילך.
(19) רמב"ם הל' ק"ש רפ"ב.
(20) שם הל' תפלה רפ"י.
(21) שו"ע אדה"א או"ח הל' ק"ש סצ"ג ס"ג. סצ"ח ס"ב. סו"ס צט.
(22) ראה רמב"ם שם ה"טו. מקומות שבהע' 19.
(23) רמב"ם הל' לולב בסופו, תניא רפ"א